

5. Textové procesory a typografie

TEXTOVÉ PROCESORY

- Textový procesor je v informatice program (aplikace), který slouží k vytváření formátovaného textu. Textový procesor není sice ještě program pro DTP (neumí použít některá typografická pravidla), ale velmi se jim blíží.
- DTP – *desktop publishing*. Jedná se o tvorbu tištěného dokumentu za pomoci počítače.
- Na rozdíl od textových editorů, se kterými se často pletou, umožňují textové procesory měnit vzhled obsahu dokumentu (fonty, velikost písma, nadpisy...).
- Text bez formátování obsahuje jen čitelný obsah (tisknutelné znaky – písmena, čísla a další speciální znaky) se nazývá **Prostý text**. K jeho úpravě stačí jednoduché editory, které jsou dostupné ve všech platformách (Poznámkový blok ve Win a TextEdit na Mac OS).
- Běžné textové procesory používají metodu **WYSIWYG**, takže uživatel na obrazovce vidí (téměř) přesně to, co se později bude tisknout na tiskárně.
- WYSIWYG – „*what you see is what you get*“. Jedná se o zkratku, která označuje způsob editace dokumentů v počítači, při kterém je verze zobrazená na obrazovce vzhledově totožná s výslednou verzí dokumentu.
- Současné nejpoužívanější textové procesory → Microsoft Word, OpenOffice.org Writer, WordPad.
- **Styl** je v podstatě jakási definice toho, jak má vypadat například odstavec běžného textu, nadpis (velikost a druh písma, mezera před a za). Styly umí řešit automatizovaně řadu typografických pravidel.
- Styly umožňují jednotnou a rychlou úpravu dokumentu, organizaci dokumentu (změna pořadí nebo významu kapitol), vytváření obsahu a rejstříku.
- **Styl** můžeme rozeznat na:
 - Styl odstavce – řídí nastavení a tím i vzhled celého odstavce, např. řádkování, orámování
 - Styl znaku – projeví se jen v označení bloku – formát z příkazu *Písmo*
 - Styl tabulky – slouží na komplexní formátování tabulky
 - Styl seznamu – slouží na formátování položek seznamu
- Existují také webové textové procesory, které nám umožňují pracovat se vzhledem celkového textu. Využívají javascript. Např. TinyMCE.
- **LaTeX** je program, který umožňuje autorům textů sázet a tisknout svá díla ve velmi vysoké typografické kvalitě, přičemž autor používá profesionály předdefinovaných vzhledů dokumentu.

TYPOGRAFIE

- Typografické zásady platí při tvorbě všech textových dokumentů v elektronické podobě bez ohledu na použitý editor.
- **Přehled základních pravidel:**
- **Interpunkční znaménka** (.,?!:;) píšeme bez mezery za poslední písmeno slova. Mezeru píšeme až za znaménkem.

- Jednopísmenné **předložky** (k s v z o u) a spojky (a i) nesmějí zůstat na konci řádku. Mezi písmeno a slovo vložíme pevnou nezalomitelnou mezeru.
- Dává-li se celá věta do **závorek** (), píšeme tečku uvnitř závorek. Pokud je v závorce pouze část věty, píšeme tečku až za závorku. Z vnější strany závorek děláme mezery, z vnitřní strany ne.
- Správné české **uvozovky** „“ na klávesnici nejsou. Většina lidí si je plete se znakem pro palce ". Horní uvozovky vypadají jako malé šestky, dolní jako malé devítky.
- Uvozovky píšeme bez mezer těsně k výrazu nebo větě, kterou uvozují. Pokud je uvozena celá věta, píše se tečka před uvozovku. V případě, že se uvozuje pouze jedno slovo nebo část věty, píše se tečka až za uvozovku.
- **Apostrof** ` používáme, když jsme vypustili část slova. Setkáváme se s ním většinou jen v nespisovných projevech. Sází se těsně ke slovu, bez mezery. Na klávesnici podobně jako uvozovky není, nesprávně bývá nahrazován symbolem pro úhlové minuty '.
- **Spojovník** se používá ke spojení dvou slov, např. anglicko-český slovník. Najdeme ho přímo na klávesnici a píšeme ho bez mezer těsně k oběma slovům.
- **Pomlčka** se používá jako oddělení částí textu nebo místo čárky. Z obou stran pomlčky píšeme mezery. Je delší než spojovník a na klávesnici není.
- Zápis **čísla** musí být celý na jednom řádku. Nesmíme zalomit ani číslo a jednotky k němu příslušející. Nižší číselné údaje se v textu často vyjadřují slovně.
- Tisíce a milióny se oddělují mezerou. V desetinných číslech se oddělují desetinná místa desetinnou čárkou. Číslice vpravo od desetinné čárky se seskupují po třech a oddělují se mezerou.
- Výrazy, které jsou složené z čísel a písmen, se sázejí většinou bez mezery. Např. 30krát.
- **Datum** píšeme ve formátu dd. mm. rrrr. Za tečkami jsou mezery. Měsíc vyjadřujeme buď pořadovým číslem (s tečkou) nebo slovně.

Např. 12. 10. 2005, 5. dubna 2005

- Zápis nesmí být rozdělen do více řádků. U roku neoddělujeme tisíce od stovek mezerou.
- **Čas** píšeme ve formátu hh:mm, případně hh:mm:ss. Za dvojtečkou není mezera. Zápis by opět neměl přesahovat na další řádek.

Např. 21:54, 21:55:10

- **Procenta** %
- Pokud jde o samotný výraz, oddělují se procenta mezerou (např. 100 % ve smyslu sto procent). V případě spojení slova s číslem píšeme bez mezery (např. 5% ve smyslu pětiprocentní).
- Vyjádření **stupně** ° píšeme buď k číslu nebo k jednotkám:
 - a) -10° (mínus deset stupňů - mínus, číslice a stupeň dohromady)
 - b) -10 °C (mínus deset stupňů Celsia - stupeň Celsia píšeme jako jeden výraz dohromady a od čísla musí být oddělen mezerou)
- **Dělení slov**
- Slova se dělí podle pravopisných pravidel a podle estetických zásad. Dvouslabičná slova se mohou dělit pouze v případě, že druhá část má alespoň tři písmena (vý-tah, ses-tra). Víceslabičná slova se dělí podle slabik a s ohledem na stavbu slova (předpona, slovní základ, přípona). Pokud stojí vedle sebe uprostřed slova dvě souhlásky, nechává se jedna na prvním řádku, druhá se převádí na řádek následující. Složená slova se dělí podle místa spojení na části (česko-slovenský, země-koule).

- Když tedy potřebujeme mít celý výraz na stejném řádku, zabráníme rozdělení pevnou nezalomitelnou mezerou, která spojí sousední slova. Tím je zajištěno, že tato slova se umístí vždy na jediném řádku.
- Shrnutí: Nesmí se dělit tak, aby na konci řádku zůstalo pouze jedno písmeno ze slova (o-pice). Dále nesmíme ponechat na konci řádku jednopísmennou předložku či spojku, rozdělit číslice a příslušející jednotky, datum, čas, titul a příjmení, zkratky.
- **Členění dokumentu:**
- Nikdy **nezarovnávat** nadpisy ani odstavce **mezerami!**
- **Odsazení prvního řádku** odstavce nastavit ve vlastnosti odstavce nebo provést tabulátorem, **neprovádět** to mezerami!
- Při kontrole správnosti pomůže zobrazení neviditelných znaků.